

Mise sociální práce, etický rozměr

Lekce 5, 6

Pavel Navrátil

Obsah setkání

- Jak náleží problém klienta do sféry sociální práce? Má být předmětem intervence sociálního pracovníka? (úkol 4)
- Jak pohlíží etický kodex na situaci klienta? Jak rezonuje situace klienta s mými hodnotami?
- Vyberte etickou otázku nebo problém nebo dilema, která je podle Vašeho názoru nejvýznamnější vzhledem k volbě vhodného přístupu k práci s klientem (a k volbě cílů intervence) a zhodnoťte ji z následujících hledisek. (úkol 5)
- Zdroj: Tolson, E. R., Reid J. W., Garvin, D. 1994. Generalist Practice: A Task-Centred Approach. CUP, New York.

Mise a cíl sociální práce

- Profesionál: respektuje misi a cíle sociální práce
- Mise SP se týká kolektivního humanitárního zaměření, našeho *raison d'être*.
- Mise SP: „trvalá a záměrná snaha zlepšit životní nebo pracovní podmínky ve společnosti, zmírnění, odstranění utrpení“ (Flexner 1915: 584).
- Zahrnuje identifikaci a odstranění „nových ohrožení“ (Lee 1929).
- V současné době naše mise je spjata s pojmy „sociální spravedlnosti“, což je snaha o „ideální stav, ve kterém všichni členové společnosti mají stejná práva, ochranu, příležitosti, povinnosti a sociální dávky“ (Barker 1995:354).

Zaměření SP: sociální problémy?

- Počet a závažnost problémů, které odrážejí sociální nespravedlnost je rozsáhlá:
chudoba, rasismus a sexismus, tolerance domácího násilí a deprivované lokality, diskriminace osob se zdravotním postižením, negramotnost a neefektivní vzdělávací systém a nespravedlivé rozdělení bohatství a zdrojů.
- Klíčovým problémem je chudoba. Chudoba souvisí s téměř všemi dalšími sociálními problémy.
- Chudí jsou neúměrně zastoupeny mezi těmi, kteří jsou duševně nemocní, kteří zneužívají děti, a kteří nemají zdroje na péči o zdraví, právní pomoc, vzdělávání...
- Navíc, žádná jiná profese se nezavazuje sloužit znevýhodněným.

Účel sociální práce

- Účel je více konkrétní než poslání.
- Obecným cílem sociální práce je poskytování služby.
- Účel služby je konkrétně definován jednotlivými pracovníky nebo organizacemi.
- Účelem sociálních pracovníků v rodinných službách je obecně zlepšit fungování jednotlivce nebo rodiny.
- Účelem sociálních pracovníků v kontextu SPOD je, aby se zabránilo zneužívání a zanedbávání dětí.
- Účelem sociálních pracovníků ve školách a nemocnicích je změnit sociální a psychologické faktory, které brání klientovi využít primárních služeb.

Cíle

- Je zřejmé, že v rámci sociální práce existuje množství cílů/účelů.
- Briar (1977) poznamenal: „Šíře cílů [účelů], spolu s výsledným rozsahem toho, co sociální pracovníci vlastně dělají, vyvolává vážné pochybnosti v některých segmentech profese o identitě sociální práce“ (str. 1530).
- Nicméně, mnoho různých účelů je nezbytných, pokud chceme naplňovat misi definovanou výše.

Cíle sociální práce I

- Hanvey a Philpot (1996:1) tvrdí: „*Sociální práce je často to, co jiní – zdravotní sestry, lékaři, policie atd. nedělají*“.
- Na jedné straně je řada sociálních pracovníků přesvědčena, že nejvlastnějším cílem sociální práce je „*pomáhat*“ klientům, na straně druhé považují podle Jordana zejména politikové za cíl sociální práce „*sociální kontrolu*“ a řešení či prevenci sociálních problémů. (Jordan, 1987)

Cíle sociální práce

Thompson (2000):

- posouzení potřeb a životních okolností
- poskytování nebo zprostředkování služeb
- realizaci facilitativních a podpůrných aktivit na úrovni individua, rodiny, skupiny nebo komunity při zvládání problémů,
- posouzení stupně a povahy ohrožení, kterým je klient vystaven,
- navrhování, realizace a hodnocení ochranných plánů,
- zajišťování posudků pro jednání soudů,
- spoluúčast v multidisciplinárních týmech,
- zastupování a mediace,
- navrhování a realizace preventivních opatření,
- naplňování zákonem definovaných povinností.

Cíle sociální práce II

Sheafor, Horejsi a Horejsi (2000):

- (1) pomáhat jednotlivcům a sociálním systémům zlepšovat své sociální fungování a*
- (2) měnit sociální podmínky tak, aby chránily tyto jednotlivce a systémy před potížemi ve fungování“.*

Cíle sociální práce III

Navrátil (2000: 7):

- *„Cílem sociální práce je podpora sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena. Sociální práce se profesionálně zabývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí (sociální fungování).“*

Cvičení

- 1. Co je mým cílem (cílem sociálního pracovníka) v této organizaci?
- 2. Jsou cíle organizace v souladu s posláním sociální práce?
- 3. Jaké jsou mé cíle s každým z mých klientů?
- 4. Jsou tyto cíle v souladu s účelem organizaci?

K diskusi:

1. Pokuste se navrhnout případy cílů, které by byly v rozporu s účelem organizace, a účel organizace, který by byl v rozporu s posláním sociální práce.
2. Co je v sociální práci důležitější? Reforma, nebo rehabilitace?
3. Je správné pomáhat jednotlivcům přizpůsobit se nespravedlivému prostředí?
4. Jak kapitalismus souvisí s posláním sociální práce? Mohou být naše cíle dosaženy v rámci kapitalistické společnosti?
5. Jak se může účel TC lišit od účelu jiných přístupů?

Etický rozměr sociální práce

- **Etický kodex sociálních pracovníků České republiky**
- *Sociální práce je založena na hodnotách demokracie a lidských práv. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin i jednotlivců, tak jak jsou vyjádřeny v Chartě lidských práv Spojených národů a v Úmluvě o právech dítěte.*

Etické zásady

- Sociální práce je založena na hodnotách demokracie a lidských práv. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin i jednotlivců, tak jak jsou vyjádřeny v Chartě lidských práv Spojených národů a v Úmluvě o právech dítěte.
- Sociální pracovník respektuje jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu, či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.
- Sociální pracovník respektuje právo každého jedince na seberealizaci v míře, aby současně nedocházelo k omezení takového práva druhých osob.
- Sociální pracovník pomáhá jednotlivcům, skupinám, komunitám a dobrovolným společenským organizacím svými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi při jejich rozvoji a při řešení konfliktů jednotlivců se společností a jejich následků.
- Sociální pracovník musí dávat přednost své profesionální odpovědnosti před svými soukromými zájmy. Služby, které poskytuje, musí být na nejvyšší odborné úrovni.

Pravidla etického chování sociálního pracovníka - Ve vztahu ke klientovi

- Sociální pracovník vede své klienty k vědomí odpovědnosti sám za sebe. Sociální pracovník jedná tak, aby chránil důstojnost a lidská práva svých klientů.
- Sociální pracovník pomáhá se stejným úsilím a bez jakékoliv formy diskriminace všem klientům. Při žádné formě diskriminace nespolupracuje a nezúčastní se jí.
- Chrání klientovo právo na soukromí a důvěrnost jeho sdělení. Data a informace požaduje s ohledem na potřebnost při zajištění služeb, které mají být klientovi poskytnuty. Žádnou informaci o klientovi neposkytne bez jeho souhlasu. Výjimkou jsou osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům nebo jestliže jsou ohroženy další osoby. V případech správního řízení umožňuje účastníkům tohoto řízení nahlížet do spisů.
- Sociální pracovník dbá, aby klienti obdrželi všechny služby a dávky sociálního zabezpečení na které mají nárok, a to nejen od instituce, ve které je zaměstnán, ale i ostatních příslušných zdrojů. Poučí klienty o povinnostech, které vyplývají z takto poskytnutých služeb a dávek. Pomáhá řešit i jiné záležitosti a problémy klienta týkající se jiné složky jeho života.
- Sociální pracovník hledá možnosti jak zapojit klienty do procesu řešení jejich problémů.

Pravidla etického chování sociálního pracovníka - Ve vztahu k zaměstnavateli

- **Ve vztahu ke svému zaměstnavateli**
- Sociální pracovník odpovědně plní své povinnosti vyplývající ze závazku ke svému zaměstnavateli.
- V zaměstnavatelské organizaci vytváří takové podmínky, které umožní sociálním pracovníkům v ní zaměstnaným přijmout a uplatňovat závazky, vyplývající z tohoto kodexu.
- Snaží se ovlivňovat sociální politiku, pracovní postupy a jejich praktické uplatňování ve své zaměstnavatelské organizaci s ohledem na co nejvyšší úroveň služeb poskytovaných klientům.

Pravidla etického chování sociálního pracovníka - Ve vztahu ke kolegům

- **Ve vztahu ke svým kolegům**
- Sociální pracovník respektuje znalosti a zkušenosti svých kolegů a ostatních odborných pracovníků. Vykonává a rozšiřuje spolupráci s nimi a tím zvyšuje kvalitu poskytované sociální služby.
- Respektuje rozdíly v názorech a praktické činnosti kolegů, ostatních odborných a dobrovolných pracovníků.
- Kritické připomínky k nim vyjadřuje na vhodném místě a vhodným způsobem.

Pravidla etického chování sociálního pracovníka - Ve vztahu ke svému povolání

- Sociální pracovník dbá na udržení a zvyšování prestiže svého povolání. Neustále se snaží o udržení a zvýšení odborné úrovně sociální práce a uplatňování nových přístupů a metod.
- Brání tomu, aby odbornou sociální práci prováděl nekvalifikovaný pracovník bez patřičného vzdělání.
- Je zodpovědný za své soustavné celoživotní vzdělávání a výcvik, což je základ pro udržení stanovené úrovně odborné práce a schopnosti řešit etické problémy a dilema.
- Pro svůj odborný růst využívá znalosti a dovednosti svých kolegů a jiných odborníků, naopak své znalosti a dovednosti rozšiřuje v celé oblasti sociální práce.

Pravidla etického chování sociálního pracovníka - Ve vztahu ke společnosti

- Sociální pracovník má právo i povinnost upozorňovat širokou veřejnost a příslušné orgány na způsoby, kterými společnost, vláda nebo přispívají k obtížím a utrpení lidí a nesnaží se o jejich ukončení.
- Zasazuje se o zlepšení sociálních podmínek a sociální spravedlnosti tím, že podněcuje změny v zákonech, politice státu i v politice mezinárodní.
- Upozorňuje na možnost spravedlivějšího rozdělení společenských zdrojů a potřebu zajistit přístup k těmto zdrojům těm, kteří to potřebují.
- Působí na rozšíření možnosti a příležitosti ke zlepšení kvality života pro všechny lidi, a to se zvláštním zřetelem ke znevýhodněným a postiženým jedincům a skupinám.
- Sociální pracovník působí na zlepšení podmínek, které zvyšují vážnost a úctu ke kulturám, které vytvořilo lidstvo.

Cvičení

- Jsem ochoten svému klientovi ponechat prostor pro určení směru našeho úsilí?
- Pokud nejsem, proč ne?
- Co to prozrazuje o mých hodnotách?
- Jaká nápravná opatření jsou nezbytná?
- Jaké jiné hodnotové, etické rozměry vnímám v situaci klienta, s nímž spolupracuji?
- V čem je to problematické z hlediska mých hodnot?

Diskuse

- 1. Váš klient se svěří, že on nebo ona má v úmyslu spáchat sebevraždu. Co uděláte? Proč? Určete hodnotu (y), které jsou brány v úvahu a povahu hodnotové konfliktu.
- 2. Vaše organizace provedla studii účinnosti sociální práce. Výsledky jsou problematické. Vedoucí se rozhodl „pohřbít“ zjištění, protože zveřejnění mohlo vést ke ztrátě finančních prostředků. Jaká je vaše pozice v této věci? Proč?
- 3. Vaše klientka chce získat opatrovnictví svých dětí, které byly odebrány, protože byly zanedbané. Pochybujete o její schopnosti starat se o ně. Co budete dělat? Proč?